

שהיו מחזירים הקולות זה לזה כמה פעמים, שהקול החוזר יחזור ויעשה קול החוזר, ככתוב בספריהם – כי קול החוזר נשמע כאילו הוא קול בפני עצמו שמשמיע אותו דבר, ובאמת אינו אלא האחוריים דקול הראשון אך אינו ניכר אלא לקול בפני עצמו...'. והוסיף לבאר שם שענין ה'בת קול' הוא מקביל – במהות הענין, וכן בתקופה – להתפתחות התורה שבעל פה בתלמוד בבלי, שמצד אחד כינוהו (בסנהדרין כד. ועוד) 'חושך' – מפני שהוא נראה כחכמה אנושית מבני אדם, אבל לאמיתו של דבר התלמוד כולו הוא דבר ה' בהעלם, והוא כאותו 'קול חוזר' מהארץ, לאותו קול נסתר שנכנס ללבות חכמי ישראל. ולכן ה'בת קול' הראשון, מצאנו אצל שמעון הצדיק (בסוטה לג), שהוא ראש חכמי המשנה ומשיירי כנסת הגדולה. עד כאן מדברי הכהן ז"ל. עוד בבאור 'בת קול' ע': מורה הנבוכים ח"ב מב; רבנו בחיי דברים לגח; תוס' יום טוב יבמות טזג; אמת ליעקב סוטה לג.

*

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה – ראשי תבות איבה רעה, שלא נחרב בית שני אלא בגלל איבה רעה (ובאיכה רבתי דורש רוב המגילה על בית שני). ולכך נמסרו ביד טיטוס שיצא מעשו שנאמר בו וישטם עשו את יעקב... ויאמר עשו בלבו... (עפ"י הרוקח דברים ו.ה). עשו מתואר בפסוק זה בשנאת הלב שאינה ניכרת בחוץ, והיא שנאה מגונה יותר שהוזהרנו עליה ביחוד. וכן נרמז הדבר בפסוק 'כל שנאי עלי יחשבו רעה לי' – ראשי תבות: 'שעיר' הוא עשו והוא הופעה יחידה במקרא של ר"ת 'שעיר'. וכמו שאמרו כאן על חטאם בבית שני שלא נתגלה עונם ופרש"י שעברו בסתר – הרי ששנאתם היתה בלבם פנימה (עפ"י 'פלאות מתורתך' עמ' שלח).

דף י

'אף על גב דפית אלקים ליפת' – שהבית השני שבנאו כורש מלך פרס, היה יפה יותר מהראשון, וגם עמד יותר זמן (רבנו אליקים).

'אמר ריב"ל אמר רבי: עתידה רומי שתפול ביד פרס...' – '... ודע כי עתה פרס נשתנו בדתם אחר שיצאה דת הישמעלים והם אינם עובדים עבודה זרה כאשר היו בתחילתם אלא נעשו בכלל דת הישמעלים. ואפשר כי גם ענינים אלו נשתנו כאשר נשתנו כמה ענינים של חבלי משיח מחמת אורך הגלות. וברוך היודע. וכן נמי מה שאמרו כאן אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות ארם תשעה חדשים בכל העולם כולו – לא נוכל לדעת אם ענין זה נשתנה באורך הזמן הרב אשר נתאחרת מלכות בית דוד שנים מרובות, כאשר נשתנו הדברים האמורים בחבלי משיח בודאי, או אם עדיין יש קיום לדברים אלו האמורים כאן. וברוך היודע. ומעיקרא ענין זה עצמו של התפשטות מלכות ארם לא נודע לנו ביאורו באמיתות, כי יש לפרשו באופנים שונים, וברוך היודע' (בן יהודע). וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (מלכים יב, ב) 'וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו...!'

'כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין'. יש לשאול, הלא הדר בפונדק עד שלשים יום פטור ממזוזה (מנחות מד.), ומדוע יתחייב הכהן הדר בלשכת פרהדרין לא יותר משבעה ימים? ויש לומר הואיל ולשכה זו מוכנה עבורו לכל שנה ושנה, ובמשך השנים דר שם יותר משלשים יום לפיכך חייב במזוזה.

[בזה מתורצת קושית התוס', מדוע לשכת בית האבן המיועדת לכהן השורף את הפרה, אינה חייבת במזוזה – כי כיון שלא היתה הפרה נעשית אלא אחת לכמה שנים ואפשר שכהן אחר יעשה אותה, אין דעתו של הכהן לדור שם יותר משבעה ימים. ושמא זו כוונת התוס' בתירוצם]. נמצינו למדים מכאן שהכנס לדירה למשך שלשים יום ומעלה – חייב במזוזה מיד כשנכנס לדור שם, ולא רק כעבור שלשים יום. וכן היא דעת הגאון מליסא, דלא כדברי הפתחי-תשובה ב"ד רפ, כד (עפ"י שו"ת דובב מירשים ח"א יב).

א. לכאורה נראה לדחות ההוכחה, שדיוור הכהן בלשכה, היות והוא קבוע בכל שנה ומחויב מהתורה ואין אפשרות שלא ידור שם, עדיף משוכר דעלמא. תדע, הלא לדעת כמה ראשונים השוכר בית פטור ממזוזה מהתורה, שאין זה 'ביתך' ואילו בלשכת פרהדרין חייב מדאורייתא [אף לרבי יהודה – לולא טעם 'דירה בעל כרחו']. וכמו בית הכנסת, בזמן שיש בו דיוורין לחזן הכנסת, אעפ"י שאין הבית שייך לו חייב במזוזה, וכמו שכתב החזו"א (נגעים ט, ח).

ב. יש להעיר שבשו"ת אגרות משה (יו"ד קעט) נקט לעיקר הדין שאין צריך לקבוע מזוזה תוך שלשים [ודלא כהדובב-מירשים], אלא שיש להחמיר. ויש לדון כמו כן לענין טלית שאולה (ע' יוסף דעת מנחות"ב' קונטרס בענין ציצית פרק חמשי ד).

'קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים אינו בית' – וגם שאר הלשכות, כמו לשכת פרהדרין, לא היו עשויות לדירה קבועה במשך כל ימות השנה, לכך פטורים (עתוס' בע"ב ד"ה רבנן).

(ע"ב) 'דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב'. התוס' – ישנים הקשו הלא משמע בכמה מקומות שהמפריש פירות שלא נגמרה מלאכתם ולא הוקבעו למעשר, אף על פי שאינו חייב – תרומתו תרומה מהתורה, ואם כן מה מקום יש לחוש אם יסבור שפירות שנכנסו לסוכה נקבעו חיובם ויפריש מהם על פירות החייבים או יפריש מפירות החייבים עליהם. אכן לפי מה שמבואר מדברי התוס' במנחות (ס:): שהמכניס פירות לבית דרך גגות וכד' נפטרו הפירות מדין תורה לעולם, גם אם ישוב ויכניסם לבית דרך הפתח, לפי זה יש לומר גם כאן כיון שהובאו לסוכה, מקום שאינו מחייב במעשרות מהתורה, שוב אי אפשר להם לבוא לידי חיוב דאורייתא אף אם יכניסם אחר כך לבית, הלכך מהתורה לא חל שם תרומה עליהם כיון שפירות אלו אי אפשר להם לבוא לידי חיוב.

וגם אם ננקוט שכיון שסוכה איננה נחשבת 'בית' אין זו הכנסה כלל, ותועיל הבאה לבית אחרי-כן לחייב, יש לומר שחוששים שמא לאחר שהכניס לסוכה יכניסם לבית דרך פתח שאינו עיקרי [כגון דרך גגות וקרפיות, או דרך הסוכה שאין היא עיקר פתח הבית] והוא סבור שכבר נתחייבו הפירות בסוכה ולאמיתו של דבר הפירות הללו פטורים מהתורה שהרי הסוכה אינה 'בית' וגם לבית לא נכנסו דרך הפתח המחייב – ויש לחוש שיפריש מפירות של חיוב עליהם או מהם על פירות-חיוב (עפ"י חזון איש שביעית א, ח; מעשרות ג, ט).

והראשונים כתבו לתרץ שחוששים שמא יכניסם לסוכה קודם מירוח ואחר כך יכניס לבית, והוא סבור שהסוכה כבית לכל דבר והכנסתו לסוכה פטרה את הפירות מהתורה כדין מכניס תבואה לבית במוץ

שלה, ויבוא להפריש מפירות אלו על פירות הפטורים מהתורה, אבל האמת היא שההכנסה לסוכה לא פטרה וכשנכנסו עתה לבית נתחייב להפריש מהתורה (עפ"י ריטב"א, תורא"ש [ועתו"י]; רש"ש).

א. החזון-איש דחה פירוש זה [ולא הזכיר שכן פירושו הראשונים]. ע"ע במובא בתמורה כב, כי לפי זה מהו שאמרו 'דאתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב', היה לנקוט 'אתי לאפטורי שלא כדין'.

ע"ע דרך נוספת בישוב הקושיא הנ"ל, בשפת אמת. וע"ע בהרחבה בספר אפיקי ים ח"ב כח.

ב. יש להעיר שמדברי הראשונים הללו מוכח כשיטת התוס' במנחות הנ"ל שפירות שנכנסו לבית לפני גמר מלאכה, נפטרו גם אם יכניסם לאחר מירווח הביתה, שלכן לפי טעותו שסוכה כבית נפטרו הפירות גם לאחר שנכנסו לבית. ובמאירי בביצה (לד): נסתפק בשאלה זו. ובמנחת חינוך (שצה) נקט מצד הסברה לחיוב. וע"ע שאגת אריה צו; דובב מישרים ח"א צה; הגהות מלא הרועים מנחות סז; ברכת שמעון פסחים ז; חדושי ר' שמואל פסחים ח).

'אלא אמר אביי... אמר ליה רבא והא סוכת החג בחג קתני...' (ע"תוס'). במקומות רבים בש"ס (למעלה מארבעים!) מצינו שאביי לא חש לחזוק בלשון המשנה והברייתא, ואילו רבא הקשה עליו מדקדוק הלשון ופרש באופן אחר. ע' ציוני המקומות במובא בבכורות ד.

זרבי יהודה סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה – אבל סוכת החג אינה נחשבת דירה בעל כרחיה – מפני שאינו זו מביתו ואשתו ובניו בבית, והולך הנה והנה (תוס' ישנים ועוד. יש מצדדים שגם הכהן בפרישת שבעה יכול לצאת החוצה אלא שעיקר ישיבתו תהא בלשכה, כסוכה. ע' בשפת אמת בראש המסכת; חדושי הנצי"ב ו). ועוד, משום שיכול לבנותה היכן שירצה אין זו דירה בעל כרחיה. ועוד, כיון שדירת קבע בעינין הרי התורה עשאתה דירה (עפ"י שפת אמת ורא"מ הורביץ).

נראה ודאי שאם הוא מפונק וכד' ומצטער לישב מחוץ לביתו של כל השנה – אינו נפטר מן הסוכה משום 'מצטער', שהרי כך היא מצות התורה וחיובה, לצאת מהבית לסוכה. ועל כן הוצרכו המפרשים לטעמים שונים מדוע אינה נחשבת 'דירה בע"כ'.

'שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין'. פירוש אם תפטרנו ממזוזה משום 'דירה בעל כרחו', יראה שכהן גדול כלוא שם (כן משמע בתוס' ישנים להלן יב).

ויש מי שפירש: כדי להבליט שהלשכה הזאת עיקר ייעודה לדירת הכהן הגדול ולא למטרה אחרת. ובייחוד לדברי הכסף-משנה (בית הבחירה א, ט), שהיו משתמשים בלשכה זו כל ימות השנה להנחת עצים, מובן שחייבו שם מזוזה כדי לפרסם ששימוש העצים עראי, שלא ייראה שהפרישו הכהן גדול לבית העצים (עפ"י חדושים ובאורים).

דף יא

'בשעריך – אחד שערי בתים...' יש לדקדק הלא פתח הבית מפורש בכתוב – 'מזוזה ביתך' ומדוע הכלילוהו בתיבת 'ובשעריך?' וי"ל אפילו שער שאינו פתח הבית ממש אלא מנותק ממנו. ועוד י"ל שלא דוקא הוא ובאמת שומעים זאת מ'מזוזה ביתך'.

[ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה קס) נקט ששער שלפני הבית שאינו מחובר לו ואינו עשוי אלא לנוי – פטור. וצ"ע. ובהליכות שלמה סוכות (פ"ז הערה 55) מובא מכת"י הגרשו"א לתמוה על המצוי בבתים רבים שיש שער עם משקוף לפני המדרגות ואין כניסה אחרת ואעפ"כ אין קובעים בו מזוזה. ע"ש].